

ПО-ГОЛЯМО ВНИМАНИЕ ПРИ ИЗДАВАНЕТО СЪЧИНЕНИЯТА НА НАШИТЕ КЛАСИЦИ

ЧУЖДИ ТРУДОВЕ, ПРИПИСВАНИ НА КИРИЛ ХРИСТОВ

В бележките към том IV от съчиненията на Кирил Христов, издание на БП, 1967, на стр. 714 е отбелязано: По-съществени бележистични и публицистични произведения на Кирил Христов, които не включваме в настоящия том, са следните: (Следват 2 и половина страници, в които се изброяват въпросните произведения на Кирил Христов). След тях, на стр. 716, следва нова бележка, в която се казва: „От статиите, литературните бележки и рецензии на Кирил Христов не поместваме следните: (следват нови десет страници, в които се изброяват непоместените в този том статии, литературни бележки и рецензии на Кирил Христов, печатани през разни времена в различни вестници, списания и други издания.) Сред многото имена на повече или по-малко известни автори, за които е писал Кирил Христов, се среща името и на Любомир Бобевски. Полюбопитствувах да зная какво може да пише Кирил Христов за този шумен някога автор на множество патриотарски стихотворения и маршове, най-популярен от които беше „О Добруджански край“, и потърсих списанието, в което е печатана статията за него.

Порovich се в сп. „Илюстрация Илинден“, год. XII, 1940, кн. 8/118, стр. 7 и 8 (а не кн. 7, както е посочено в бележките) и намерих въпросната статия. Тя е озглавена с името на поета-стихотворец и е придружена с портрета му. Носи подпис К. Хр. Започва със следните редове: „Скромния и тих Любомир Бобевски си спечели с достойнство името на национален поет, който живее с радостите и тъгите на народа.“ Следват нови хвалебствени на „скромния“ Люб. Бобевски, които хвърлят под съмнение авторството на Кирил Христов на тази статия, макар и подписана със съкратеното му име К. Хр. Като се имат предвид някои шовинистични стихотворения на самия Кирил Христов в сборката му „На нож“, както и шовинистичните стихотворения на Любомир Бобевски в сборката му „Под сянката на меча“, неосведоменият читател би допуснал, че въпросната статия е дело на поета Кирил Христов. С това впечатление, изглежда, са останали и самите съставители на бележките Боян Ничев и Елка Константинова. Отговаря ли това на истината? Не. При една проверка от тях или от текстолога-редактор в издателството ще се види, че това не отговаря на истината. А тая груба фактическа грешка би могла да се избегне. Тя предства в неправилно осветление литературно-критическото дело на Кирил Христов.

Не принадлежи на Кирил Христов и ста-

тията „Светите братя“, печатана в същото списание, год. XIII, 1941, кн. 5, стр. 2 и 3, приписана от авторите на бележките като негова. Тя е написана добре и с известно разбиране делото на братята Кирил и Методий. Авторът говори в нея с висок апломб и за езика ни. Имайки предвид стихотворенията на Кирил Христов за Кирил и Методий и стихотворението му „Българската реч“, читателят с право би я приел за негова. Но и това не отговаря на истината, макар че носи подпис К. Хр. Подписът и под тая статия е заблудил съставителите и ги е подвел да припишат и нея на Кирил Христов. А и тая грешка, както и първата биха се избегнали, ако се беше взело предвид, че редакторът на списанието „Илюстрация Илинден“, в което са печатани статиите, е някакъв едноименник на поета. Имайки предвид смесването на името му с името на именития ни поет, той е намерил за необходимо като редактор на списанието към името си да прибави и презимето си — Совичанов. Редовен сътрудник на „Илюстрация Илинден“, редакторът Кирил Христов-Совичанов под някак от статиите си се подписва с трите си имена, а под други, и те са малко, със съкратените: К. Хр. К. Х., К. Х. С., К. Хр. С.

Само веднъж — в поздравителните телеграми по случай Първия конгрес на илинденци през 1942 г. името на редактора като председател на конгреса навсякъде е отпечатано с първите му две имена: Кирил Христов. Разбира се, не Кирил Христов писателя, а едноименника му редактор. Не се среща името на писателя Кирил Христов и между имената на сътрудниците на „Илюстрация Илинден“. А всичко това показва, че Кирил Христов няма нищо общо нито със сп. „Илюстрация Илинден“, нито с редактора му Кирил Христов-Совичанов.

Освен това съставителите трябва да имат предвид, че „Илюстрация Илинден“ е орган на някогашната МВРО. А знае се, че поради една обидна епиграма на Кирил Христов по адрес на цялата македонска емиграция, той още през 1922 г. беше принуден да емигрира от България. Малко допустимо е, че 3—4 години след завръщането си в родината поетът ще стане редовен сътрудник на едно македонско списание, орган на МВРО, и още по-малко допустимо е, че и редакцията на списанието, в което се пише предимно по македонски въпроси и от българи македонци, би му разтворила широко вратите си, имайки предвид обидната епиграма, станала причина за неговото емигриране.

От горезложеното е явно, че всички статии

и бележки, поместени в „Илюстрация Илинден“ под името К. Хр., са на редактора му Кирил Христов-Совичанов. Негови са и статиите за Люб. Бобевски и Кирил и Методий — „Светите братя“, а не на поета Кирил Христов. Не съм си поставил за цел да издирвам други грешки. Трябва да се признае, че авторите на бележките към том

IV от съчиненията на Кирил Христов са извършили една трудна и много отговорна работа. Тежестта от нея пада главно върху тях. Отговорността за грешки като горните обаче носят не само те, а и редакторите от издателството.

Асен Калоянов

КРИТИКЪТ И НЕГОВИТЕ ПРОБЛЕМИ

Боян Ничев е от съвременните ни критици, които проявяват определен интерес към проблемното мислене, към сложността на литературните явления. Той съчетава в себе си тънка критическа наблюдателност и талант да обобщава, да стига до корена на съответните литературни факти. В писането си той не е стихнен ни най-малко, страстта не го преследва неистово. Напротив, вие усещате как умът бавно, но упорито разстила пред нас картината на съответната литературна действителност, за да достигне след това до закономерностите и новите черти на цялото. Б. Ничев просто се упива от възможността да навлиза в литературното явление, за него това е равно на естетическо преживяване. Затова той се стреми духовното откритие да получи и съответен пластичен еквивалент, да стане видимо, „зримо“ за читателя.

Боян Ничев не обича публицистичните отклонения, както и претенциозните произволни инкрустации на домораслата ни есеистика. И това е именно защото той поставя в центъра на своята критическа работа стремежа — точно и строго да съди за литературната действителност. Човек остава уважаван от ерудираността на автора, както и от оригиналните му изводи за съществени процеси на нашата литература. Факт е, че критикът не се рови в дребните и незначителни явления, той винаги си избира за обект значителни духовни феномени, които му позволяват да прави обобщения и си констатации. Това до известна степен го отдалечава от някои неизбежни задачи на оперативната критика, но в замяна на това му дава сигурно оръжие при оценката на писатели, творци, които участвуват в градежа на онова, което Б. Ничев нарича „национална съдба и литература“. При такива писатели мащабите сякаш се разширяват, авторът вече стига естествено до проблемите за развитието на националната ни литература, за метаморфозите на националния характер и неговите постоянни черти, за диалектиката на оформянето на литературата на балканските страни, като се търсят специфичните особености. Нещо по-рядко в днешната ни литературна критика — Б. Ничев проявява определено влечение към

изясняване на философията на духовния ни национален процес — и всичко това придружено от дълбоко познаване на литературната материя и нейната специфика.

И някак си съвсем логично най-успешните статии в книгата на Боян Ничев са тези, които засягат творчеството на писатели като Димитър Талев, Стоян Загорчинов, Емилиян Станев и др. Статията за Талев „Милостивият и четирите книги на неговия живот“ е едно от най-дълбоките проникновения в творческия дух на значителния ни писател. В нея се посочва преди всичко ренесансовото усещане на Талев за цялостна и хармонична личност и според него се пристъпва към различните му романи. Според Б. Ничев Талев никога не може да изгради характер, лишен от някаква вътрешна пролука или светлина. Писателят с ярък хуманистичен патос търси причините за разрухата, за алините, за „варварските“ действия на героите си извън тях, в социално-обществената им детерминираност. „Той може да се доближи — пише Ничев — до най-тъмните страни на човешкия характер, но винаги с такова чувство на вътрешно достойнство и уважение към човека, че ще ни внуши уважение към човешкото в него. Не обича той да се застоява при болното и ненормалното. Но бих желал да бъде справедлив. Не е трудно да се забележи: той е летимен да се потопи в тайните на човешкия дух. За него обаче тия тайни са обикновено лъчезарни и човек излиза от тях чист. Жаден е той и за ония безкрайни преплитания и преливания на доброто и злото, на чистото и мръсното, на страха и разума — за диалектиката на човешката душа. Но всичко това приема като верующ причастие — на малки трезви глътки, с пиетета на свещенодействуващ. Здравно — както неговата Султана хората в дома си — държи Талев завързано змийското кълбо на страсти и пороци в душите на героите си. И той може би щеше да бъде един султанински риторичен дух, ако не носеше художествен талант — таланта на всеразбирането и всепрощението“.

Тук бих искал да изтъкна и справедливата констатация на Б. Ничев относно една особеност на българската литература, а и въоб-